

Başkent Üniversitesi Öğrenci Yurdunda Kalan Gençlerin Toplumsal Cinsiyet Rol Kalıplarına İlişkin Tutumları

The Behaviours of the Students in Dormitory of Baskent University Against Sexual Role Patterns

(Araştırma)

Sağlık Bilimleri Fakültesi Hemşirelik Dergisi (2008) 47-57

Dr. Gül PINAR*, **Prof. Dr. Lale TAŞKIN****, **Prof.Dr. Kafiye EROĞLU****

*Başkent Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Hemşirelik ve Sağlık Hizmetleri Bölümü

**Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Hemşirelik Bölümü

ÖZET

Bu çalışma, Başkent Üniversitesi Öğrenci Yurdu'nda kalan öğrencilerin toplumsal cinsiyet rol kalıplarına ilişkin tutumlarının belirlenmesi amacıyla gerçekleştirilmiştir. Başkent Üniversitesi Öğrenci Yurdu'nda kalan 132'si erkek, 218'si kız olmak üzere toplam 350 öğrenci araştırma grubunu oluşturmuştur. Araştırmada veri toplama aracı olarak Kadın-Erkek Anlayışı Tutum Ölçeği ve Tanıtıcı Bilgi Formu kullanılmıştır. Araştırmaya katılan öğrencilerin kadın erkek anlayışı puan ortalaması $X= 112.86$ olarak bulunmuştur. Elde edilen bu sonuç, ortalamanın ($X=100.00$) üzerindedir. Bu da çoğu öğrencinin cinsiyet rol kalıpları karşısında halen geleneksel bakış açısının etkisinde kaldıklarını göstermektedir. Bu doğrultuda, toplumsal cinsiyet bakış açılarının değiştirilmesine yönelik üniversite gençlerine eğitim programlarının düzenlenmesi önerilebilir.

Anahtar Kelimeler: Cinsiyet, toplumsal cinsiyet, cinsiyet rol kalıpları, gençlik

ABSTRACT

This study has been carried out to investigate the attitudes behaviors of the students staying in students' dormitory of Baskent University against the sexual role patterns (woman-man conception). One hundred and thirty two male and 218 female out of 350 students who were residing at the dormitory composed the sample of this study. Two instruments, including the Woman-Man Understanding Attitude Scale and Identifier Information Forms were used to collect data. The mean score of students were $X= 112.86$ from the Woman-Man Understanding Attitude Scale. This result was higher than average score ($X=100.00$), which indicates that most of the students were under the influence of traditional perception of the sexual role patterns. It is recommended to arrange training programs towards changing the social sexual perceptions of the students in the university.

Key Words: Sexuality, gender, social sexual role patterns, women-men conception, youth

Giriş

Cinsiyet, kişinin kadın ya da erkek olarak gösterdiği genetik, fizyolojik ve biyolojik özellikleridir^{1,2}. Toplumsal cinsiyet kavramı (gender) ise kadın ve erkeğin toplum içinde nasıl davranacakları, nasıl düşünecekleri ile ilgili normları ya da beklentileri içerir³⁻⁵. Genel olarak kadın ve erkeklerin davranış özellikleri önceden belirlenmiş biyolojik örüntüler olmaktan çok, öğrenilmiş davranış örüntüleridir^{6,7}. Bu davranış örüntüleri, toplumun değer yargıları, yasalar, sanat, tarih, üretim, evlenme tercihleri ve sağlık hizmetlerinin kullanımı gibi pek çok alan ile ilişki içindedir⁸.

Bugün ülkemizde olduğu gibi dünyanın dört bir yanında kadınlar, toplumun kadınlara özgü belirlediği rol kalıpları nedeniyle, eğitimden ve ekonomik kaynaklardan eşit ölçüde faydalanamamakta, toplumsal ve ekonomik gelişmenin yükünün büyük bir kısmını taşıdıkları halde, istenilen toplumsal statüyü elde edememektedir. Bu anlamda kadınların yaşamını belirleyen toplumsal rol kalıpları, toplumsal cinsiyet eşitsizliğini de beraberinde getirmektedir^{8,9}.

Toplumsal cinsiyet eşitsizliği; fırsatları kullanma, kaynakların ayrılması ve hizmet alımında bireyin cinsiyeti nedeniyle ayrımcılık yapılmasıdır. Bu eşitsizlik en belirgin olarak gelir ve servet dağılımında kendini gösterir¹⁰. Bugün dünyadaki yoksulların %70,0'ini kadınlar oluşturmaktadır. "Yoksulluğun feminizasyonu" olarak tanımlanan bu durum, hem zengin hem de fakir ülkelerde mevcuttur ve çalışma yaşamında kadınların eşit olmayan durumunu ve ev içindeki düşük statülerini yansıtan bir göstergedir⁹. Kadınlara yönelik cinsiyet ayrımcılığı birçok toplumda görülmekle birlikte, ayrımcılığın türü ve derecesi farklı olabilmektedir. Gelişmiş ülkelerde cinsiyet ayrımcılığı, kadınların çalışma yaşamında, işe alınma aşamasında ve terfide

karşılaştıkları engeller ile aynı iş için erkeklere nazaran az ücret almaları gibi konularda belirginleşirken, gelişmekte olan ülkelerde belirtilen konuların yanı sıra daha çok şiddete uğrama ve eğitim olanaklarından yararlanamama gibi temel alanlarda gözlemlenmektedir¹¹. Bu nedenle kadın sağlığını koruma ve geliştirme, ancak toplumda kadın statüsünün iyileştirilmesi ve “toplumsal cinsiyet” eşitliği ile gerçekleştirilir^{3,4,6,11}.

Toplumsal cinsiyet eşitsizliği bazı durumlarda erkeği de olumsuz olarak etkilemektedir. Örneğin; erkeklerden ailenin geçimini temin etmesi beklenen toplumlarda erkek fiziksel ve ruhsal sağlığını bozacak ölçüde çalışabilmektedir. Bu sosyal beklenti, erkeğin hasta olduğunda kendisini güçsüz hissedip yardım aramasını güçleştirebilmektedir⁸. Buradan da anlaşılacağı üzere, toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin farklı boyutları bulunmaktadır. Hemen her toplumda kadınları hedef alan ayrımcılık, daha kadın doğmadan önce başlamakta, ölüncüye kadar da devam etmektedir³.

Biyolojik, psikolojik ve toplumsal gelişmelerle çocukluktan yetişkinliğe geçiş dönemi olan gençlik çağı, bireyi sosyal olgunluğa hazırlayan önemli bir dönemdir. Aile, arkadaş ilişkileri, çalışma, öğrenim devresi ve boş zamanları değerlendirme çabaları gencin kişiliğini ve hayata bakış açısını şekillendiren önemli değişkenlerdir⁶. Bu geçiş dönemi, gençlerin toplumsal cinsiyet bakış açısı ve algılama biçimlerini de değiştirmektedir. Bu nedenle üniversite öğrencileri, genç insan popülasyonu içinde özgün bir konuma sahiptir.

Toplumsal gelişimini tamamlayarak geleceğe hazırlanma çabasında olan üniversite gençlerinin toplumsal cinsiyet eşitsizliğine ilişkin tutumlarının değerlendirilmesi, sürdürülebilir bir kalkınma ve sağlıklı nesillere ulaşma açısından önem arz etmektedir⁷. Eğitim ve sağlık hizmeti sunan kurumlara da bu anlamda büyük görevler düşmektedir³. Konuyla ilgili yapılmış çalışmaların sınırlı olması böyle bir çalışmanın planlanması gereğini ortaya koymuştur.

Amaç: Bu çalışma, Başkent Üniversitesi Öğrenci Yurdunda kalan öğrencilerin toplumsal cinsiyet rol kalıplarına ilişkin tutumlarının belirlenmesi amacıyla yapılmıştır.

Gereç ve Yöntem

Araştırma tanımlayıcı tipte bir araştırmadır. Araştırmanın yürütülebilmesi için Başkent Üniversitesi Araştırma ve Etik Kurulu'ndan resmi izin alınmıştır. Araştırma 1-17 Haziran 2005 tarihleri arasında Başkent Üniversitesi Öğrenci Yurdu'nda gerçekleştirilmiştir.

Araştırmada evrenini, Başkent Üniversitesi Öğrenci Yurdunda kalan öğrenciler oluşturmuştur (n=350). Araştırmaya katılmaya kabul eden toplam 279 öğrenci araştırma grubunu oluşturmuştur ve öğrencilerin %80,0'ine ulaşılmıştır.

Araştırmada veri toplama aracı olarak Kadın-Erkek Anlayışı Tutum Ölçeği (KEATÖ) ve Öğrencilerin Tanıtıcı Bilgi Formu olmak üzere iki form kullanılmıştır.

KEATÖ: Araştırmada öğrencilerin cinsiyet rol kalıplarına ilişkin tutumlarını belirle-

mek üzere kullanılacak olan bu ölçek, İmamoğlu¹² tarafından 1995 yılında üniversite gençleri üzerinde (Cronbach alfa değeri 85) geliştirilmiştir. Ölçek kadın-erkek anlayışını değerlendirilmede iki alt grubu içermektedir. Bu alt gruplar;

1. Kadın-erkek anlayışında geleneksel tutum (GT) ve
2. Kadın-erkek anlayışında değişim karşıtı tutumdur (DKT)

Kadın-erkek anlayışında geleneksel tutum alt grubunda 25 madde yer almaktadır.

Kadın-erkek anlayışında değişim karşıtı tutum alt grubu 12 maddeden oluşmuş olup, “değişim yanlısı tavır”, “kadının hareketine karşı tavır” ve “kadının güçlenmesine karşı tavır” belirleyen ifadeleri kapsamaktadır. Bir bütün olarak ölçekte ya da ölçeğin alt gruplarında düşük puan; kadın-erkek anlayışında geleneksellikten uzaklaşmayı ve çağdaş görüşü yansıtırken, puandaki yükselme geleneksellikte artmayı ve modern görüşten uzaklaşmayı, toplumda varolan kadın-erkek anlayışına bağlılığı ifade etmektedir.

KEATÖ genel ve alt gruplarından alınabilecek minimum ve maksimum puanlar Tablo 1’de görülmektedir.

Tablo 1. KEATÖ Genel ve Alt Gruplarının İfade Sayısı ve Puan Durumu

Gruplar	İfade Sayısı	Alınabilecek Puanlar		
		Min	Max	Ortalama
Geleneksel Tavır (GT)	25	25	125	75
Değişim Karşıtı Tavır (DKT)	12	12	60	36
Kadın-Erkek Anlayışı Tutumu (Genel)*	37	37	185	101

* Kendisini oluşturan grupların ifade sayısı ve puanlarının toplamı kadar ifade sayısı ve puana sahiptir.

Öğrencilerin Tanıtıcı Bilgi Formu: Araştırmacı tarafından geliştirilmiş olup, öğrencilerin sosyo-demografik özelliklerine yönelik sorulardan oluşmaktadır.

Tanıtıcı Bilgi Formunun ön uygulaması, 27 Mayıs 2005 tarihinde yurttan kalan 15 öğrenci üzerinde çalışmanın amacı açıklanarak ve onam alınarak yapılmıştır. Gerekli düzeltmelerden sonra veri toplama formuna son şekli verilmiştir.

Tanıtıcı Bilgi Formlarının odalara dağıtılması durumunda öğrencilerin birbirlerinden etkilenilebileceği ve yanıtların sağlıklı olmayacağı düşünülerek, yurt idaresinin desteği alınarak öğrenciler danışmaya isim listesine göre anons edilmiş ve küçük gruplar halinde formların doldurulması sağlanmıştır. Öğrencilere uygulama sırasın-

da sözel, anket formunun ilk sayfasında ise yazılı onam alınarak, verdikleri yanıtların güvenle saklanacağı konusunda güvence verilmiştir.

Öğrencilerin tanıtıcı özelliklerine ilişkin bulguların dağılımında sayı, yüzdelik ve ortalama, pearson ki-kare testi, KEATÖ'den elde edilen puan ile bağımsız değişkenler arasındaki ilişkiyi belirlemek amacıyla tek yönlü varyans analizi (ANOVA-oneway analysis of variance) ve bağımsız gruplarda t testi yöntemleri kullanılmıştır. Gruplar arasındaki farkın anlamlı olduğu durumlarda tukey HSD testi uygulanarak elde edilen veriler araştırmacı tarafından yorumlanmıştır.

Bulgular

Araştırmaya katılan öğrencilerin %41,6'sı 17-20 yaş, %58,4'ü 21 yaş ve üzerinde, %46,2'si erkek, %53,8'i kız, %58,4'ü henüz 1-2.yılda okumakta, %79,6'sı şehir merkezinden gelmektedir. Öğrencilerin okudukları sınıfa ve bölümlere göre dağılımına bakıldığında; %21,9'u hazırlık, %36,2'si birinci sınıf, %22,2'si ikinci sınıf, %8,6'sı üçüncü sınıf, %11,1'i dördüncü sınıftadır. Öğrencilerin %55,9'unun eğitim bilimlerinde okudukları belirlenmiştir.

Çalışmada öğrencilerin çoğunluğunun ebeveyn eğitim düzeyinin yüksek olduğu saptanmıştır. Öğrencilerin %66,3'ünün annesi ev hanımı, %92,1'inin babası herhangi bir meslekte çalışmaktadır (çalışan annelerin %83,2'si öğretmen, babaların %78,9'u ticaretle uğraşmaktadır). Öğrenciler ekonomik durumlarını çoğunlukla "orta" (%76,0) olarak belirtmişlerdir, %92,8'si çekirdek aileye sahiptir, %57,0'sinin tek kardeşi bulunmaktadır.

Araştırmada, yapılan analizlere göre hem kız hem de erkek öğrencilerin geleneksel bakış açısına sahip oldukları görülmektedir. Araştırmaya katılan öğrencilerin genel olarak kadın erkek anlayışı puan ortalamaları ölçekten beklenen puan ortalaması olan 101'in üzerinde ($X = 112,86$), ancak sınırın çok üzerinde değildir.

Bu sonuca göre, öğrencilerin kültürel değerlerimizde var olan kadın-erkek rollerine ilişkin tutumlarının çok belirgin kurallara bağlı olmayıp esnek yapıda olduğu, ancak geleneksel kadın-erkek anlayışının halen etkisinin sürdüğü söylenebilir. Araştırmada öğrencilerin genel olarak kadın-erkek anlayışı tutumları üzerinde en etkili değişkenlerin; cinsiyet, annenin çalışma durumu ve eğitim düzeyi olduğu saptanmıştır. Geleneksel tavrı en fazla; kırsal bölgede yetişmiş olanlar, erkek öğrenciler, geniş aile tipinde olanlar, düşük geliri ve anne eğitim düzeyi düşük olanlar oluşturmaktadır.

Çalışmada öğrencilerin yaşa göre KEATÖ'den aldıkları genel puan ortalamaları incelendiğinde aralarında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamakla ($p > 0.05$) birlikte KEATÖ'nün tüm alt gruplarında yaş arttıkça öğrencilerin daha geleneksel düşündükleri belirlenmiştir.

Tablo 2'de, araştırmaya katılan öğrencilerin cinsiyete göre kadın-erkek anlayışı tutumları üzerine etkisi incelendiğinde, erkeklerin kızlara göre hem genel, hem de her iki alt gruptan yüksek puan ortalamalarına sahip oldukları görülmektedir. Bu sonuç istatistiksel olarak da anlamlı bulunmuştur ($p < 0.05$). Bu da erkeklerin, kız öğrencilere göre daha geleneksel bakış açısına sahip oldukları göstermektedir.

Tablo 2. Öğrencilerin Cinsiyete Göre Kadın-Erkek Anlayış Tutum Ölçeğinden Aldıkları Puan Ortalamaları

CİNSİYET	Ölçeğin Ortalaması			İstatistiksel Analiz		
	N	\bar{x}	ss	t	p	
(Genel)	Erkek	115	126.03	24.26	74.154	0.001
	Kız	139	101.97	26.27		
(GT)	Erkek	118	87.18	19.54	80.313	0.001
	Kız	140	66.51	17.47		
(DKT)	Erkek	121	38.99	6.332	23.134	0.001
	Kız	146	35.60	5.206		

Araştırma kapsamına alınan erkek öğrencilerin çalışma yaşamına ilişkin en yüksek düzeyde katılım gösterdikleri düşüncelerin yüzde dağılımı verildiğinde; “kadının ekonomik gücünün olması, evlilik ahengini bozar”, (%88,0) “erkeğin en önemli görevi evin geçimini sağlamaktır”(89,0), “yuvayı dışı kuş yapar, o nedenle kadın evle, erkek de evi geçindirmekle uğraşmalı” (%82,0) şeklindedir. Kız öğrencilerin ise “günümüzde kadın ve erkek evi geçindirme sorumluluğunu birlikte paylaşmalıdır”(85,0), “kadın da erkek gibi kendini ve ailesini geçindirebilmelidir” (%78,0) yönünde ifadelere katıldıkları belirlenmiştir ($p<0.05$).

Erkeklerin kız öğrencilere göre daha fazla oranda katıldıkları diğer düşünceler; “toplumsal düzen açısından kadının erkek tarafından sahiplenilmesinde yarar vardır”(95,0), “erkek tek başına kendine bakamaz, bu nedenle kadının bakımına gereksinim duyar”(94,0), “kadın analık görevini iyi yapmalıdır”(87,0), “erkekler kadından daha güçlüdür, eğitim erkekler için daha önemlidir, bir erkek kadından daha fazla kazanmalıdır”(93,0) “kadın her ne kadar okumuş olursa olsun, kadınlığını bilmeli, kocasına hizmette kusur etmemelidir” (%88,0), “kadının kocasını kıskanması doğaldır”(96,0), “kadın güzel, erkek akıllı olmalı”(73,0), “kadını kendi başına bırakılmamalı, diğer cins ile ilişkiler erkekte hoş görülebilir ama kadını lekeler”(78,0), “kadın evliliğinde aradığını bulamasa da sabretmesini bilmelidir” (%74,0), kadının kocasından çekinmesinde ve korkmasında yarar vardır” (%66,0), “kız da erkek de evlattır, ancak erkek evlat sahibi olmak daha önemlidir”(87,0), “erkek duygu ve düşüncelerini özellikle zayıf yanlarını belli etmemelidir”(76,0) şeklindedir.

Kız öğrencilerin tarafından, “erkeğin hükmettiği evde mutluluk olmaz” (%98,0), “kadın ve erkek ilişkisi birinin reis olmasını gerektirmeyen türde bir ilişkidir” (%94,0), “erkeklerin daha avantajlı bir konumda olması doğal değil, toplumsal düzenin bir sonucudur” (%94,0), “günümüzde kadın ve erkek ev işlerini paylaşmalıdır” (%96,0), “kadın hakları hareketini destekliyorum”(95,0) görüşleri kabul görürken, erkek öğrencilerin “günümüzde her ne kadar kadın ve erkek eşit kabul edilse de tam bir eşitlik söz konusu olamaz” (%88,0) ve “kadın hakları savunucularının ne yapmak istediklerini anlayamıyorum” (%67,0) görüşüne daha fazla oranda katılım gösterdikleri belirlenmiştir ($p<0.05$).

Tablo 3. Öğrencilerin Annelerinin Çalışma Durumlarına ve Eğitim Düzeylerine Göre Kadın-Erkek Anlayış Tutum Ölçeğinden Aldıkları Puan Ortalamaları

Annenin Çalışma Durumu	İst.analiz	EBP Ortalaması	
		\bar{x}	ss
Çalışıyor (Genel) Ev hanımı	t=4.393 p= 0.037	108.31	20.61
		115.23	26.99
Çalışıyor (GT) Ev hanımı	F=5.329 p=0.022	71.78	18.53
		78.13	22.06
Annenin Eğitim Durumu			
İlköğretim (GT) Lise Üniversite	F=3.001 p=0.050	79.62	22.48
		77.98	20.81
		72.02	20.43

Tablo 3’de araştırma kapsamına alınan öğrencilerin annelerinin çalışma durumuna göre KEATÖ geneli ve GT alt grubu arasında anlamlı farklılığa rastlanırken ($p<0.05$), DKT’de gruplar arası farklılık istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır ($p>0.05$). Buna göre, annenin çalışma durumunun öğrencilerin kadın-erkek anlayışı tutumları üzerinde etkili olduğu saptanmıştır.

Öğrencilerin annelerinin eğitim durumlarına göre ölçekten aldıkları genel ve alt grup puan ortalamaları incelendiğinde, ölçek genelinde, GT ve DKT grubunda puanlar küçükten büyüye doğru “üniversite”, “lise” ve “ilköğretim” şeklinde sıralanmaktadır. Buna göre, eğitim seviyesi düştükçe geleneksel yaklaşımın benimsendiği görülse de yapılan varyans analizinde sadece GT grubunda fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur ($p<0.05$), genelde ve DKT grubunda istatistiksel olarak anlamlı bir farklılığa rastlanmamıştır (Tablo 3). Yapılan Tukey HSD testi sonucuna göre farkın ilkokul mezunu olan grupta üniversite mezunu olan grup arasında olduğu belirlenmiştir ($t=3.756$). Buna göre annesi üniversite mezunu olan grubun daha modern kadın-erkek anlayışına sahip olduğu belirlenmiştir. Tabloda yer almamakla birlikte baba eğitim düzeyi düşük olan öğrencilerin geleneksel yapıya sahip olduğu, baba eğitim düzeyi yüksek olan öğrenci grubunun ise modern eğilimleri taşıdığı görülmektedir ($p>0.05$). Öğrencilerin okudukları sınıfa göre ölçekten aldıkları genel, GT ve DKT alt grubunda puanlar küçükten büyüye doğru incelendiğinde gelenekselliğin hazırlık sınıfından 4. sınıfa doğru giderek arttığı görülmektedir. Ancak aradaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır ($p>0.05$). Çalışmada düşük gelire sahip olduklarını belirten öğrenci grubunun ($79,74\pm 15,66$), yüksek geliri olan gruba ($74,33 \pm 19,27$) göre, kırsal bölgeden gelen grubun ($92,33 \pm 33,50$), şehirde yaşayan gruba göre ($76,06 \pm 20,30$) geleneksel yapıyı daha fazla benimsedikleri görülmüştür, ancak aralarında istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmamıştır ($p>0.05$). Yapılan analiz sonucunda öğrencilerin okudukları bölüm ve kardeş sayısının toplumsal cinsiyet rol kalıpları üzerinde etkili olmadığı belirlenmiştir. ($p>0.05$)

Tartışma

Kadınlara yönelik eğitim ve istihdam eşitsizliği ülkemizin acilen çözmesi gereken sorunlarından birisidir³. Son zamanlarda ülkemizde uluslar arası konferanslar ışığında kadına yönelik ayrımcılığın sona erdirilmesini amaçlayan yasal düzenlemeler yapılmıştır². Ancak yapılan bu değişikliklerin hayata geçirilmesinde halen sorunlar yaşanmaktadır. Bunun önlenmesi için ek yasal düzenlemelere ve politikalara ihtiyaç duyulmaktadır. Kalıplaşmış değer yargıları karşısında toplumu bilinçlendirmede eğitim ve sağlık kurumlarına önemli görevler düşmektedir⁶.

Gençlik dönemi bireyi sosyal olgunluğa hazırlayan önemli bir dönem olduğundan çalışmamızda gençlerin toplumsal cinsiyet rol kalıplarına ilişkin tutumları incelenmiştir. Çalışmamızda araştırmaya katılan öğrencilerin genel olarak kadın erkek anlayışı puan ortalamalarının ölçekten beklenen puan ortalaması olan 101'in üzerinde ($X=112.86$) olduğu, ancak sınırın çok üzerinde olmadığı belirlenmiştir. Bu sonuca göre, öğrencilerin kültürel değerlerimizde var olan kadın-erkek rollerine ilişkin tutumlarının belirgin kurallara bağlı olmayıp esnek yapıda olduğu, ancak geleneksel kadın-erkek anlayışının halen etkisinin sürdüğü söylenebilir.

Çalışmada öğrencilerin kadın-erkek anlayışı ve aile düzeni ile ilgili düşünceleri incelendiğinde erkek öğrencilerin, kız öğrencilere göre kadının aile yaşamındaki rol ve beklentilerine yönelik daha geleneksel bakış açısına sahip oldukları görülmüştür ($p<0.05$). Toplumumuzda aile içinde, kadının özellikle annelik rolünün temel olması, aile içinde yaşanan olaylara katlanması ve ev içi sorumlulukların genellikle kadının rolleri kapsamında görülmesi anlayışı örnekleme oluşturan erkek öğrenciler için geçerlidir. Kız öğrenciler yönünden bu sonuç irdelendiğinde; içlerinde geleneksel tavırla benimsyenlerin az olmaması dikkati çekmektedir. Kız öğrencilerin geleneksel tavırla ilgili ölçekte yer alan ifadelere katılma durumları incelendiğinde; kültürümüzde yaygın olarak görülen kadının "anne", "eş" rolleri (%74,0), erkeğin ise "evin geçimini sağlayan" (%86,0) özelliklerin ön planda olduğu görülmektedir. Bu sonuçların gençler açısından olumlu olduğu söylenemez. Günümüzde gençlerin toplumda var olan sosyal baskı unsurlarının, kalıplaşmış cinsiyet rollerinin farkında olmaları, kendi aralarında tartışmaları, sorgulamaları ve bunları ayırt edebilmeleri beklenmektedir. Yavaş da olsa evdeki rollerin değişmeye başlaması erkekler tarafından kolay kabullenilmemektedir. Literatürde, toplumsal cinsiyet rollerinin çok kolay değişmediği, ancak kısmen de olsa insanların zaman içinde konuyla ilgili eleştirel bakış açısına sahip olabildikleri belirtilmektedir^{4,13,14}.

Yapılan bir çalışmanın sonuçlarına göre Dicle ve Hacettepe Üniversitesi öğrencilerinin çoğunluğu evlilik öncesi cinsel ilişkiyi erkekler için onaylarken kadınlar için onaylamamaktadır. Kız öğrencilerin %3,2'si, erkek öğrencilerin ise %16,0'si erkeklerin birden fazla cinsel eşi olabileceğini, fakat kadınların tek eşli olmasında yarar olduğunu düşünmektedirler¹⁵. Orçin ve arkadaşlarının¹⁶ çalışmasında da her iki cinsiyetteki gençlerin, evlilik öncesi cinsel ilişki konusunda erkekler için daha hoş görülmesi yaklaşımları bildirilmiştir. Çalışmamızda yapılan diğer çalışmaların bulgularına benzer olarak erkek öğrencilerin "karşı cinsle ilişkiler erkekte hoş görülebilir ama kadını lekeler. O nedenle erkek bu konuda özgür olmalı, ama kadın kontrol edilmelidir" ifadesini benimsedikleri (%78,0) belirlenmiştir ($p<0.05$).

Çalışmamızda her iki cinsiyetin benzer oranda katıldıkları düşünceler; “erkek duygu ve düşüncelerini, özellikle zayıf yanlarını belli etmemelidir” (kız %64,0, erkek %69,0), “evin reisi erkektir”, “erkeksiz ev yelkensis gemiye benzer” (kız %75,0, erkek %80,0) “erkeğin en önemli görevi evin geçimini sağlamaktır” (kız %78,0, erkek %83,0) yönünde olmuştur. Yelpazenin öbür ucunda toplumumuzun erkeklere karşı da katı kuralları olduğu bir gerçektir. Bu da erkeklerin zor durumda yardım almalarını güçleştirmektedir.

Çalışmamızda, öğrencilerin yaşadığı yer, aile yapısı, gelir durumu ve kardeş sayısının kadın-erkek anlayışına ilişkin değerlerini etkilemediği saptanmıştır ($p>0.05$). Yaşamın büyük bir kısmının geçirildiği yer ile ekonomik durumun kazanılmış bir takım öngörüler üzerinde etkili olduğu belirtilmektedir⁷. Çalışmamızda gelir seviyesi yüksek olan ve kentsel alanda yaşayan bireylerin geleneksellikten uzaklaşacakları düşünülmürken, böyle bir sonuç elde edilmemiştir. Yapılan diğer çalışmalarda da toplumsal cinsiyet rollerinin değişmezliği ile ilgili benzer bulgular yer almaktadır¹⁷⁻¹⁹.

Bu çalışmada öğrencilerin toplumsal cinsiyet rol kalıplarına ilişkin ölçekten aldıkları puan ortalaması ile bazı sosyo-demografik değişkenler arasındaki ilişki incelenmiştir. Araştırmaya katılan gençlerin cinsiyete göre kadın-erkek anlayışları incelendiğinde erkeklerin kızlara oranla hem genel, hem de her iki alt gruptan yüksek puan ortalamalarına sahip oldukları görülmektedir (Tablo 2). Bu açıdan bakıldığında, erkek öğrencilerin kız öğrencilere göre daha geleneksel yapı içinde oldukları söylenebilir. Bu sonuç istatistiksel olarak da anlamlı bulunmuştur ($p<0.05$).

Araştırmada öğrencilerin genel olarak kadın-erkek anlayışı tutumları üzerinde cinsiyetin dışında, anne çalışma durumunun ve anne eğitim düzeyinin etkili olduğu saptanmıştır. ($p<0.05$) (Tablo 3).

Öğrencilerin yaşa göre kadın-erkek anlayışına bakıldığında; aralarında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olmamakla birlikte gençlerin yaşı arttıkça geleneksel düşünceye eğilimli ($p>0.05$) oldukları belirlenmiştir. Öğrencilerin yaş ilerledikçe ve deneyim kazandıkça toplumsal değişim süreci ile birlikte kalıplaşmış cinsiyet rollerinden uzaklaşacakları düşünülmürken, çoğu şehir merkezinde yetişmelerine rağmen kalıpları zorlamada isteksiz olmaları beklenmedik bir durumdur. Literatürde değerlerin kazanılması ve geleceğe taşınmasında aile yapısının belirleyici olduğu belirtilmiştir⁴. Ebeveyn tutumu dışında doğal çevre de (arkadaş ilişkileri, çalışma ve okul hayatı, boş zamanlarını değerlendirme ortamları, kitle iletişim araçları vb) gencin kişiliğinin oluşmasını ve toplumsal cinsiyet rol kalıplarının kazanılmasını etkileyen değişkenlerdir. Gençlerin üniversite içinde ve dışında sosyal ve kültürel yöndeki çabaları, toplumsal bütünleşme ile birlikte farklı davranış biçimlerini geliştirmelerine neden olabilmektedir⁶.

Kız öğrencilerin çalışma yaşamına ilişkin düşünceleri incelendiğinde, “kadın kocasından daha varlıklı olursa kocasını küçümser, o nedenle erkeğin ekonomik gücü daha fazla olmalıdır” görüşüne çoğunun destek göstermedikleri belirlenmiştir (%77,0). Ayrıca “günümüzde kadın ve erkek evi geçindirme sorumluluğunu birlikte paylaşmalıdır”(%85,0), “kadın da erkek gibi kendini ve ailesini geçindirebilmelidir” (%78,0) yönünde ifadelere katıldıkları belirlenmiştir ($p<0.05$). Buna göre, kız öğrenci-

lerin kadının çalışma hayatından çekilmesi fikrine karşı çıkmaları kadının toplumsal konumuna bakışlarında olumlu bir sonuç olarak değerlendirilebilir.

Çalışmamızda kadın erkek anlayışına ilişkin tüm elde edilen bulgular değerlendirildiğinde; kalıplaşmış cinsiyet rollerinden sıyrılmanın zor olduğu, özellikle erkek öğrencilerde geleneksel rol anlayışında beklenen bir dönüşüm olmadığı saptanmıştır. En azından kız ve erkek öğrencilerin modern aile yaşamına yönelik değerlerinin paralel olması beklenirken bunun tersi bir sonuç elde edilmiştir. Genel ortalamalara bakıldığında hem kız hem de erkek öğrencilerin geleneksel bakış açısına sahip oldukları görülmektedir.

Konuyla ilgili yapılmış farklı çalışmalar incelendiğinde toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin halen farklı boyutları ile devam ettiği görülmektedir. Bunun yanı sıra planlanan eğitimlerle olumlu gelişmeler olduğu da dikkati çekmektedir. Örneğin; Santelli ve diğerleri⁽²⁰⁾ tarafından Amerika Birleşik Devletleri'nde 1991 ile 2003 yılları arasında lise öğrencilerine verilen toplumsal cinsiyet kavramının ele alındığı dersler değerlendirilmiştir. Yapılan incelemeler sonucunda gençlerin cinsiyet temelli eşitsizliklerinin azaldığı bildirilmiştir.

Patsdoughter ve arkadaşları²¹ tarafından, ABD'de 13-19 yaş grubu Hispanik genç kızların erken yaşta cinsel aktiviteye teşvik edildiği ve içlerinde %20,0 oranında yeni AIDS vakasının olduğu, lojistik regresyon analizine göre bu artışın altında yatan nedenleri arasında toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin yer aldığı belirtilmiştir. Malawi'ye göre²², Malezya'da genç kızlar erkekleri cinsel açıdan nasıl tatmin edeceğini düşünmekte, bu da onları güvenli olmayan sekse sevk etmektedir. Genç kızlar, fiziksel ve mental olarak henüz hazır değilken, rızaları dışında evlendirilmekte, dul kadınlar ise eşinin kardeşi ile evlenmeye zorlanmaktadırlar. Mahalingam ve Jackson'ın²³ yaptıkları çalışmanın sonucuna göre, erkek öğrencilerin çoğu tarafından cinsel taciz ve şiddet kadının hatası olarak görülmektedir.

Tüm bu çalışmalar ve çalışmamızdan elde edilen bulgular gençler arasında toplumsal cinsiyet eşitsizliği ile ilgili tutumların farklı boyutları ile halen devam ettiğini ortaya koymaktadır.

Sonuç ve Öneriler

Araştırmamızda, toplumsal cinsiyet eşitsizliği ile ilgili bazı ifadelerin öğrenciler tarafından kabul görüldüğü ve geleneksel bakış açısının etkisinde kaldıkları belirlenmiştir. Bu bulgudan hareketle; öğrencilerin okudukları bölümde seçimlik ders olarak verilen cinsel sağlık, üreme sağlığı derslerinin zorunlu hale getirilmesi ve toplumsal cinsiyet eşitsizliği konularının müfredata entegre edilmesi önerilebilir. Araştırmada öğrencilerin toplumsal cinsiyet eşitsizliği ile ilgili verilen ifadelere ne düzeyde katılım gösterip göstermedikleri araştırılmıştır. Danışmanlık süreci ve derinlemesine görüşmelerle öğrencilerin konuyla ilgili görüşlerinin daha detaylı alınabileceği nitel çalışmalar yapılabilir.

Kaynaklar

1. T.C. Başbakanlık Kadının Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğü, "Türkiye'de Kadın" Ankara. Ağustos 2007.
2. Saçaklıoğlu F. Toplumsal eşitsizlik ve kadın. Toplum ve Hekim Dergisi 1996;11(75):93-96.
3. Hodoglugil NS, Akın A. Cinsiyet eşitliği, barış ve gelişme yolunda pekin +5 sonuçları ve türkiye' de durum. Aktüel Tıp Dergisi (Kadın Sağlığı Özel Sayısı) 2001; 6(1):9-17.
4. Bem SL. Gender schema theory: A cognitive account of sex typing. Psychological Review 1981;88:354-364.
5. Akın A, Aslan D. (2001). Cumhuriyet ve kadın. Sağlık ve Toplum Dergisi 2001; 6 (1): 9-18.
6. Demir Ü. Kadının toplumsal statüsü. Sağlık ve Toplum Dergisi 1999; 2 (1): 12-16.
7. Doyal L. Gender equity in health;debates and dilemmas. Social Science and Medicine 2000;51: 931-939.
8. Mohamad A, Murphy E. Reproductive Health Gender and Human Rights: The sexuality Connection In. Washington, 2001. p. 3-8.
9. Bigler RS. The role of classification skill in moderating environmental influences on children's gender stereotyping: a study of the functional use of gender in the classroom. Child Development 1995;66: 1072-1087.
10. Bilgili N, Akın A. Uluslararası kararlarda kadın konusu. Sağlık ve Toplum Dergisi 1998; 3 (4):5-15.
11. Correa S. From reproductive health to sexuality rights:achievements and future challenges. Reproductive Health Matters 1997; 10:107-116.
12. İmamoğlu O. Değişim sürecinde aile; evlilik ilişkileri bireysel gelişim ve demokratik değerler, Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Yayını. Ankara, 1995. s.33-51.
13. Köksal SE. "Uluslararası göç sürecinde kadının gündeme gelişi ve "getto'daki kadın". Kadın Araştırmaları Dergisi 1993; 1(1):121-126.
14. Demirel S, Kısa S, Kocaöz S, Vevfikuluçay D, Eroğlu K, Taşkın L. Üniversite son sınıf öğrencilerinin toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin görüşlerini etkileyen faktörler" 4. Uluslararası Üreme Sağlığı ve Aile Planlaması Kongresi; 20-23 Nisan 2005; Ankara.
15. Akın A, Özvarış ŞB. Adolesanların/gençlerin cinsel ve üreme sağlığını etkileyen faktörler projesi, (Özet Rapor). Ankara: Hacettepe Üniversitesi Tıp Fakültesi Halk Sağlığı Ana Bilim Dalı ve DSÖ. 2004.
16. Orçın E, Aras Ş, Açık R. Üniversiteli gençlerin cinsel tutum ve davranışları. Jinekoloji ve Obstetrik Dergisi 2003; 17: 169-174.
17. Başargan HT. "2000'li Yıllarda çalışan kadın". Mercek Dergisi MESS Yayınları 2000;7 (1):87.
18. Arat N. Kadın ve Cinsellik. İstanbul: Say yayınları; 1993. s.24.
19. Günindi A. Cinsiyet Rollerine İlişkin Beklenti, Tutum, Davranışlar ve Arası Sorumluluk Paylaşımı (Kamuda Çalışan Yönetici Kadınlar Örneği), Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 1997.
20. Santelli JS, Morrow B, Anderson JE, Duberstein LL. Contraceptive use and pregnancy risk amongu united states high school students, 1991-2003. Perspective on Sexual and Reproductive Health 2006; 38(2): 106-111.
21. Patsdoughter CP, Kelley BR, Babington LM, Dyer JG. A comparison of sexual risk bahevior of dominician adolescents in their homeland and in in the united states. Journal of Multicultural Nursing&Health 2005;11: 63-68.
22. Malawi I. (2001). Cultural Practices Responsible for Spreading HIV/AIDS. WIN News. Lexington: Spring 2001; 27(2);78-83.
23. Mahalingam R, Jackson B. Idealized cultural beliefs about gender: implications for mental health. Social Psychiatry and Psychiatric Epidemiology 2007; 42 (12):10-12.